

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ TARİH DERSLERİNİN İŞLENİŞİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ (KİLİS ÖRNEĞİ)

Meral KUZGUN¹
Ömer Faruk İNCİLİ²

Öz

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim son sınıf kademesindeki öğretmenlerin tarih derslerine duydukları ilginin ve tarih derslerinden yararlanma durumlarının belirlenmesidir. Tarih dersleri öğretmen adaylarının bilişsel, kişilik ve toplumsal gelişimini desteklemekle birlikte günümüz olaylarını geçmişle ilişkilendirebilmelerini sağlamaktadır.

Araştırmanın evreni Kilis il merkezinde bulunan Muallim Rifat Eğitim Fakültesidir. Örneklem ise bu evrende yer alan Sosyal Bilgiler Öğretmenliği öğrencileridir. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Tarih Derslerine Yönelik Görüşleri" anketi uygulanmıştır. Anketin Cronbach-Alpha katsayısı 87 olarak bulunmuştur. Elde edilen bulgulara göre, öğretmen adaylarının tarih eğitiminin gereğine ve önemine inandıkları ve bu bağlamdaki sorulara "Katılıyorum" düzeyinde cevaplar verdikleri, tarih eğitimine yönelik derslerin işleniş noktasında yeni yöntemlerin derslere eklenmesine yönelik talepleri olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Tarih Eğitimi, İlköğretim Öğretmenleri, Tarih Derslerinin İşleniş.

VIEW OF SOCIAL STUDIES PRE-SERVICE TEACHERS ON TEACHING HISTORY COURSES (KİLİS SAMPLE)

Abstract

The purpose of this research is to identify the interest of those final year elementary pre-service teachers in history courses and the manner they benefit from these same courses. History courses do not only enhance cognitive, personal and social development of pre-service history teachers, but also allow them to correlate current events with the past.

---

¹Yrd.Doç.Dr. Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı, meralkuzgun@kilis.edu.tr

² Öğr.Gör., Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı, ofarukincili@kilis.edu.tr

The universe of the research is Muallim Rifat Education Faculty located in the city center of Kilis, while the sampling is the students studying in Social Studies Teaching department. The survey "View of Social Studies Pre-Service Teachers on Teaching History Courses" developed by the researcher is used in the research as data collection tool. The Cronbach's alpha coefficient of the survey is found to be 87 in line with the findings obtained. Pre-service teachers seem to believe in the necessity and importance of history education, respond to questions in this respect with answers at "Agree" level and request the incorporation of new methods of teaching lessons for history education into curriculum.

Keywords: History, History Education, Elementary Pre-Service Teachers, Teaching History Courses.

1. Giriş

Sosyal Bilgiler, bütün çeşitliliği ile yeryüzüne bağlı olayları tanıtan, bunların oluş sebeplerini açıklayan, vatandaşlık hak ve ödevlerin, sorumlulukların neler olduğunu belirten, kısaca insanın sosyal ve fiziki çevresiyle geçmişte, günümüzde ve gelecekteki etkileşimini ortaya koyan bilgilerdir (Oruç ve Liman, 2002: 146). Farklı disiplinlerin ortak çalışma sahası olan sosyal bilgiler (Topkaya ve Akdağ, 2016) disiplinler arası bir yaklaşıma sahip olduğu için diğer sosyal bilimleri de bünyesinde barındırmaktadır. Sosyal bilgiler içerisinde tarih ise kapsadığı konular bakımından da son derece önemli bir yere sahiptir. Tarih, kolektif bir bellek olmakla birlikte insanların kendi toplumsal kimlik kavramlarını ve geleceğe ilişkin beklentilerini oluşturmalarını sağlayan deneyimlerin toplamıdır (Ertuna ve Budak, 2013: 611).

Tarih dersi doğası gereği bir takım zorlukları da içinde barındırmaktadır. Her şeyin başında öğrenci tarih dersinde geçmişte yaşanmış olayları hatırlamak durumunda olduğu gibi hatırladığı tarih hakkında o zamanın değer yargılarına göre yorumlar yapmalı ve değerlendirmelerde bulunmalıdır. Öğrenci bunları yaparken tarih derslerindeki kavramları da öğrenmek zorundadır. Öğrenciler için tarihte var olan siyasi ve sosyal olaylar hakkında yorumlar yapmak ve geçmişte kullanılan kavramları öğrenmek oldukça güçtür. Dolayısıyla tarih öğretimi, eğitim sistemimizdeki en sorunlu alanlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Bal, 2011: 373).

Tarih öğretimine baktığımızda temel hedefin olguları ezberlemekten çok becerilere önem verilmesi gerekir. En basit ifadeyle "geçmişin bilimi"

olarak da tarif edilen Tarih, öğrencilerin çoğu zaman geçmişteki olaylara karşı ilgisinin ve öğrenme isteğinin olmaması nedeniyle sıkıcı hale gelebilmektedir. Bu nedenle de tarih konularının öğretiminde ilgiyi artıracak farklı yöntemlerin kullanılması gerekmektedir (Öner, 2015: 92).

Son zamanlara kadar eğitim kurumlarında verilen tarih eğitimi, ders kitabı ve öğretmen odaklı olmakla kalmış ve öğrencilerden kendilerine verilen bilgileri yorum yapmaksızın ezberlemeleri istenmiştir. Fakat gelişen dünya şartlarında düşünen, yorumlayan ve bilinçli nesillere ihtiyacın artması üzerine tarih öğretiminin nasıl olması gerektiği üzerinde düşünölmeye ve tartışılmaya başlanmıştır. Yapılan çalışmalarda öğretmenlerin standart yaklaşımların dışına çıkarak derste öğrencilere daha aktif roller vermeleri beklenmekte ve bu çalışmalar neticesinde ders programları ve öğretim yöntemleri ile derslerde kullanılacak araç ve gereçlerinde sürekli bir değişimden geçirilmesi amaçlanmalıdır (Yahşi ve Keleş, 2013: 694).

Göröldüğü üzere tarih eğitiminde öğretmen, kullanılan yöntemler, kullanılan araç ve gereçler, ders materyalleri ve müfredatın genişliği gibi unsurlar önem arz etmektedir. Tarih öğrencilere milli birliğin ve beraberliğin aşılmasında önemli bir unsur olduğundan da önem arz eder. Bu nedenle tarih eğitimindeki problemlerin tespit edilip daha etkili bir tarih eğitimine ve anlayışına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmamızda tarih eğitiminde söz konusu olan problemleri belirlemek ve nasıl daha başarılı bir tarih eğitimi ve bilinci verilir düşüncesiyle öğrenimleri boyunca birçok tarih dersi almış sosyal bilgiler öğretmeni adaylarına anket uygulanmıştır. Uygulanan anketler sonucu nasıl daha iyi ve etkili bir tarih eğitiminin verilebileceği hususunda değerlendirilmelerde bulunulmuştur.

1.1. Geçmişten Günümüze Tarih Eğitimi ve Öğretimine Genel Bakış

Osmanlı eğitim sistemi içinde, Cumhuriyete kadar Türkiye’de “İslam Tarihini” esas alan görüş ile “Osmanlı Devleti Tarihini” esas alan bir Osmanlı görüşü bulunmaktaydı. Medreselerde “İslam tarihi” mekteplerde ise “Osmanlı tarihi” okutulmakta ve Türk tarihi Osmanlılardan ibaretmiş gibi değerlendirilerek İslamiyet öncesine değinilmemekteydi (Kuzgun ve Tangölü, 2013: 140).

Cumhuriyetin ilanını takiben tarih dersi, eğitim ve öğretim etkinlikleri içinde önem verilen bir ders olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulus

devlet anlayışına göre kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde yetişen gençlere ulus bilincinin kazandırılması ve geçmişin öğretilmesi görevi tarih derslerine yüklenmişti. Bu bağlamda 1924 yılından bu yana tarih müfredat programlarında değişiklikler yapılmıştır. Atatürk ile birlikte Türk tarihine bütüncül bir biçimde bakılmaya başlanmış ve tarih programlarında Türk tarihi esas alınmıştır (Demircioğlu, 2006: 139).

Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki süreçte özellikle 1926 yılı ile birlikte ilkökul müfredat programından başlayarak tarih öğretiminin asıl odağı Türk Tarihi üzerine yoğunlaşmıştır. Tarih dersinin daha somut bir hale getirilebilmesi için okullarda kara tahta, harita, tarihi levhalar, kartpostallar ve tarihi okuma parçalarından yararlanılması; ayrıca okul dışında müze, kale ve su kemerleri gibi tarihi eserlerin tanıtılması önerilmiştir (Çapa, 2002: 51).

Atatürk'ün ölümünden sonra cumhurbaşkanı seçilen İsmet İnönü döneminde eğitim ve kültür politikaları Atatürk döneminden oldukça farklıdır. Atatürk döneminin eğitim-kültür politikasının temel ilkelerinden olan milliyetçilik ve Türk Tarih Tezi terk edilerek yerine eski Yunan ve Hümanist kültür yerleştirilmeye çalışılmıştır. Bu hususta gerekçe olarak ülkenin kalkınmasının Batılılaşma ile olacağına inanılmasıdır. Bunun içinde Batı medeniyetinin asli unsurları Yunan ve Latin kültürlerinin tanınması ve benimsenmesi gerekmektedir (Köken, 2002: 228).

Tarih eğitiminde temel alınan iki yaklaşım bulunmaktadır. Bunlardan biri öğrencilere bilimsel bir bakış açısı ve üst düzey düşünme becerilerinin kazandırılmasıdır. Diğerisi ise geleneksel bir anlayış ile tarihin vatandaşlık ve kimlik aktarımı amacına yönelik olarak öğretilmesidir. Bu anlayışa göre öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumun tarihini, değerlerini, kültürünü tanınması ve benimsemesi hedeflenmektedir (Aslan ve Akçalı, 2007: 126).

Geçmişten bugüne devam edegelen süreç içinde tarih eğitimi içinde Türk tarihi öğretiminin en önemli meselelerinden biri programın içeriği etrafında yaşanmaktadır. Nihal Atsız ve Enver Karal'ın belirttiği gibi, okullarda tarih öğretiminin içerik açısından geniş bir sahaya uzanması, milli tarihimizin yapısından ileri gelmektedir (Safran, 2002: 179). Bu da müfredatın ağır olmasına neden olmaktadır. Kaldı ki öğretmenlerin birçoğu sorunu müfredatta aramaktadır. Bu konuda yapılan araştırmalarda öğretmenlerin bu durumu bir sorun olarak algıladıkları, müfredatın yoğunluğu ve içeriğinin gözden geçirilmesini istedikleri görülmektedir.

Tarih eğitimi üzerinde çalışan yerli ve yabancı akademisyenler de müfredatın tarih eğitimindeki önemini vurgulamakta ve müfredat üzerinde yeni eğitim anlayışları doğrultusunda değişiklik yapılmasını öngörmektedirler (Bal, 2011: 384).

Günümüzde tarih eğitimi içindeki en önemli sorunlardan bir tanesi öğretim metotlarının nasıl olduğudur. Bu süreçte öğretmenlerin öğretim teknolojilerini etkili bir şekilde kullanmaları ve bununla ilgili bilgi ve beceriye sahip olmaları gerekmektedir. Öğretmenlerin tarih derslerinde kullanacakları harita, tepegöz, projeksiyon, film, belgesel gibi görsel materyaller, konuları öğrenci açısından daha somut ve anlaşılır hale getirecektir. Öğrencilerin tarih derslerinde karşılaştığı en büyük sıkıntılardan bir tanesi de ezbere dayalı olduğunu düşünmeleri ve ileriye yönelik fazla bir yarar beklememeleridir. Bu durum öğrencilerin, tarih derslerinin sıkıcı ve monoton bir ders olarak algılanmasına neden olmuştur (Güven ve Taşyürek, 2013: 152).

1.1. Amaç

Öğretmen adaylarının bilişsel, kişilik ve toplumsal gelişiminde, geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında eleştirel bir bakış açısına sahip olmasında tarih eğitiminin gerekliliği şüphe götürmez bir gerçektir. Bu bakış açısının sağlanması, tarih derslerinin işleniş biçimi ve öğretmenin yaklaşımı ile de ilgilidir.

Bu çalışma, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Muallim Rifat Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği öğretmen adaylarının tarih eğitimine ilişkin ilgi ve bilgilerini kullanma durumlarını belirlemeyi ve elde edilen sonuçlara göre çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır. Uygulanan anket sonucunda;

- Tarih derslerinde kullanılan yöntemlerin yeterliliği,
- Fiziki ortamın uygunluğu ve kullanılan araç gereçlerin yeterliliği,
- Tarih eğitiminin insana kattığı becerilerin neler olduğunun tespit edilmesi,
- Tarih derslerinde materyal kullanımı hakkında görüşler,
- Tarih eğitiminin uygulama ve gezi gözlem metoduyla tarihi olayların yaşandığı mekanla ilişkilendirilmesi konusunda görüşlerin tespit edilmesi,

- Günümüz teknolojisinin tarih eğitimine uygulanabilirliği, uygulanan tutum ölçeğiyle ortaya çıkarılmış ve yorumlanarak daha iyi bir tarih dersi anlayışı için önerilerde bulunulmuştur.

1.2. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın, modeli, evren ve örnekleme, verilerin toplanması ve çözümlenmesine yer verilmiştir. Bu çalışmada Sosyal Bilgiler öğrencilerinden oluşan ve gönüllülük esasına dayanarak kadın erkek ayırımı yapmadan 200 kişiye anket uygulanmıştır. Bu çalışma, durum tespiti yapmayı amaçlayan betimsel nitelikli bir alan araştırmasıdır. Bunun için tarafımızca oluşturulan 32 maddelik 5'li likert tipi bir anket kullanılmıştır. Anket, “hiç katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve “tamamen katılıyorum” şeklinde beşli likert olarak sınıflandırılmıştır. “Eğitim araştırmalarında yürütülen çalışmalar incelendiğinde genellikle tek sayı ile biten dereceleme ölçeklerinin kullanıldığı ve bunlar arasında da sıklıkla 5 dereceli ölçeklerin tercih edildiği dikkat çekmektedir” (Tezbaşaran, 1997; Bohner & Wanke, 2002; Reid, 2006). Likert tipinin kullanılması ve “hazırlanması daha kolay, çok çeşitli tutum objelerine ve durumlarına uyum sağlayabilen ve ölçülen tutumun boyutlarından hem yönünü hem de derecesini hesaplama imkânı sunan araçlar “(Tavşancıl, 2002) olduğundan dolayı tercih edilmiştir.

1.3. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama metodu kullanılmıştır. Bu bakımdan literatür derinlemesine incelenmiş ve benzer çalışmalarda maddeler tespit edilmiştir. Maddeleri tespit aşamasında ikinci kullanılan yöntem ise 10 kişilik sosyal bilgiler öğretmen adayı grubuna tarih dersleri işlenişinde problemleri gördüğü alanlar, ders işleniş metodları, kullanılan araç ve gereçler ile nasıl bir tarih eğitiminin olması gerektiği hakkında kompozisyonlar yazdırılmıştır. Buradan hareketle öğretmen adaylarının belirlediği görüşler doğrultusunda 70 sorudan oluşan madde havuzu belirlenmiştir. Ölçülmek istenen özellikler için kullanılan maddelerin nicelik ve nitelik olarak yeterliliğini ifade eden kapsam geçerliğini belirlemede sıkça kullanılan yöntemlerden biri de uzman görüşlerine başvurmadır (Büyüköztürk, 2007). Bu nedenle maddeler alanında uzman 5 tarihçiye görüş alınarak 32 maddelik anket haline getirilmiştir. “Eğitim araştırmalarında kullanılan ölçeklerin temel

problemlerinin başında güvenilirliğinin sağlanıp sağlanmadığı gelmektedir” (Reid, 2006). Nitekim ölçek geçerliliğinin ilk şartı güvenilirliğin sağlanmasıdır. Bu aşamada, ölçek güvenilirliğini test etmek amacıyla maddelerin madde-toplam test puanı korelasyonu ve Cronbach-Alfa güvenilirlik kat sayısı değeri hesaplanarak incelenmiştir. Cronbach-Alfa güvenilirlik kat sayısı değeri, ölçeğin test puanları arasındaki iç tutarlılığının bir ölçüsüdür ve .70 üzeri değerler test güvenilirliği için yeterli kabul edilmektedir. Madde-toplam test puanı korelasyonu ise madde puanı ile test maddeleri toplam puanı arasındaki ilişkiyi açıklamada kullanılır. Madde-toplam test puanı korelasyonunun yüksek ve pozitif çıkması ölçeğin iç tutarlılığa sahip olduğunu gösterir (Büyüköztürk, 2007). Anketin geneline ilişkin Cronbach-Alpha katsayısı ise 87 olarak bulunmuştur. “Ölçme aracının iç tutarlılık güvenilirliklerinin incelenmesi amacıyla da Cronbach Alfa katsayıları hesaplanmıştır. Buna göre 80 ve daha büyük Alfa katsayıları ise güçlü bir iç tutarlılığın göstergesi olarak yorumlanmıştır”(DeVellis, 1991). Hazırlanan anket, örneklem grubuna uygulanarak mevcut durum hakkında bir tarama yapılması hedeflenmiştir.

1.4. Evren ve Örneklem

Araştırmadaki çalışma grubu Kilis il merkezinde bulunan ve bu çalışma grubunda ulaşılabilen Kilis 7 Aralık Üniversitesi Muallim Rifat Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği öğrencilerinden örneklem olarak seçilmiştir. Araştırmalar tarafından anketler, söz konusu fakültenin ilgili bölümündeki öğrencilerine uygulanmıştır. Çalışma grubu seçiminde birçok tarih dersi almış sosyal bilgiler öğretmen adaylarının seçilmesi çalışmadaki durumların tespitinde ve problemlerin belirlenmesinde daha etkili olabilecektir. Anket uygulanırken sosyal bilgiler öğretmenliği 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin tercih edilmesi, 1. ve 2. sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre daha fazla tarih dersi aldıklarından dolayıdır. Bu sayede daha emin sonuçlara ulaşıldığına inanılmaktadır.

1.5. Verilerin Çözümlemesi

Anketlerden elde edilen veriler bilgisayar yardımı ile kodlanarak SPSS programında oluşturulan veri tabanına girilmiştir. Anket formundaki ifadelerle ilişkin olarak katılımcıların katılıp katılmadıklarıyla ilgili ortalamaların yorumlamasında 1,00 “Hiç Katılmıyorum”, 2,00

“Katılmıyorum”, 3,00 “Kararsızım”, 4,00 “Katılıyorum”, ve 5,00 “Tamamen Katılıyorum” puan aralıkları kullanılmıştır.

Derece	Seçenekler	Puan aralıkları
1	Hiç Katılmıyorum	1,00-1,80
2	Katılmıyorum	1,81-2,60
3	Kararsızım	2,61-3,40
4	Katılıyorum	3,41-4,20
5	Tamamen Katılıyorum	4,21-5,00

2. Bulgular ve Yorumlar

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Tarih derslerinin İşlenişine Yönelik Görüşlerin Dağılımı

Maddeler	N	$\bar{x}$	Ss
1. Tarih ders anlatımında öğretmenlerin kullandıkları yöntemler yeterlidir.	200	2,22	1,06
2. Tarih derslerinde kültürel konuların siyasal konular kadar yer almasını isterim.	200	3,97	1,01
3. Tarih derslerinde aktif öğrenme yöntemi kullanılmalıdır.	200	3,90	1,15
4. Okul ve sınıflardaki fiziki ortam tarih dersinin işlenmesi için yeterlidir.	200	2,34	1,11
5. Öğrencilerin tarih derslerini benimseyememelerinin nedeni eğitim sistemindeki aksaklıklardır.	200	3,60	1,26
6. Tarih öğretimi milli bilinci uyandırır ve vatan sevgisini ortaya çıkarır.	200	3,93	1,28
7. Tarih eğitimi insanın hayal gücünü geliştirir.	200	3,68	1,19
8. Tarih dersleri sadece ezberden ibarettir.	200	3,39	1,32

9. Tarih öğretimi bireye ahlak eğitimi de verir.	200	3,69	1,06
10. Tarih öğretimi eleştirel düşünmeyi geliştirir.	200	4,08	,92
11. Tüm öğretim basamaklarında rahatlıkla kullanılacak bir tarih öğretim yöntemi vardır.	200	3,28	1,07
12. Teknolojik aletlerin (bilgisayar, projeksiyon) kullanılmasıyla tarih derslerinin daha kalıcı ve zevkli hale geleceğine inanıyorum.	200	4,26	,92
13. Tarih eğitimi öğrenciye, başkalarının başarılarından ve başarısızlıklarından ders çıkarma şansı verir.	200	4,13	,91
14. Tarih dersi neyin iyi ya da kötü, neyin doğru ya da yanlış olduğunu gösteren öğretici birçok örnek içerir.	200	4,04	,99
15. Öğretmenlerin öğrencilere tarihi roman okutturması öğrencilerin tarihi anlamasında daha da etkilidir.	200	3,98	1,06
16. Tarih derslerinin anlatılmasında tarihsel romanlar ve belgeseller kalıcılığı artırır.	200	4,32	,94
17. Tarih derslerinde tarih gezileri öğretime kalıcılık sağlar.	200	4,58	,75
18. Ders kitaplarında ve kaynaklarında görselliğe daha fazla yer verilmelidir.	200	4,20	,98
19. Tarih derslerinde proje ve performans dayalı etkinlikler sıklıkla yapılmalıdır.	200	3,81	1,17
20. Tarih derslerinin, araç gereçlerle (projektör, harita, atlas, materyal) daha etkili işleneceğini düşünüyorum.	200	4,33	,87
21. Üniversitelerde tarihsel hikâyelerle ilgili seçmeli derslere yer verilmesinin faydalı olacağını düşünüyorum.	200	4,08	,94
22. Tarih derslerinde uygun materyaller kullanılması öğrencinin öğrenme isteğini artırır.	200	4,37	,84
23. Tarih derslerinde materyal kullanımı öğrencilerin gelişim düzeylerine katkıda bulunur.	200	4,27	,78

24. Tarih derslerine kullanılan araç ve gereçler öğrencinin dikkatini çeker ve dikkatlerinin uyanık tutulmasıyla öğrenme gerçekleşir.	200	4,29	,82
25. Kullanılan materyaller, öğrenmeyi somut hale getirir.	200	4,36	,83
26. Öğretim tekniklerinin yetersiz kaldığı durumlarda materyaller rahatlıkla kullanılabilir.	200	4,02	,94
27. Tarih öğretimi için gazete kupürlerinin kullanımı öğrencilerde öğrenmeye karşı istek meydana getirilebilir.	200	4,03	,87
28. Tarih öğretiminde görsel materyal olarak gazeteleri kullanmak kişilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirir.	200	3,99	,89
29. Tarihsel hikayeler ilgi çekicidir.	200	4,06	1,01
30. Tarihsel hikayelerin verdiği bilgi güvenilirmez olduğu için tarihi hikayeler okunmamalıdır.	200	3,71	1,13
31. Tarihsel hikayeleri okumak, tarih derslerinde başarılı olmaya katkı sağlar.	200	3,97	,90
32. Tarih eğitiminin etkili olmasında öğretmenin hazırlıklı olması ve güler yüzlü olması öğretimin kalıcılığını sağlar.	200	4,43	,89
Toplam	200	3,91	,45

Tablo 1’de Sosyal Bilgiler Öğretmen adaylarının tarih derslerinin işlenişine yönelik görüşleri konusunda öğrencilerin vermiş olduğu cevapların oranları gösterilmiştir. Buna göre öğrenciler tarafından en çok dile getirilen üç görüş; “*tarih derslerinde tarih gezileri öğretime kalıcılık sağlar*” ($\bar{x}=4,58$), “*tarih eğitiminin etkili olmasında öğretmenin hazırlıklı olması ve güler yüzlü olması öğretimin kalıcılığını sağlar*” ($\bar{x}=4,43$), “*tarih derslerinde uygun materyaller kullanılması öğrencinin öğrenme isteğini artırır*” maddesindeki ($\bar{x}=4,37$) katılım oranlarıdır. Söz konusu anketteki katılımcıların “*tarih derslerinde tarih gezileri öğretime kalıcılık sağlar*”, “*tarih eğitiminin etkili olmasında öğretmenin hazırlıklı olması ve güler yüzlü olması*

öğretimin kalıcılığını sağlar” ve “tarih derslerinde uygun materyaller kullanılması öğrencinin öğrenme isteğini artırır” maddesine yönelik katılıp katılmadıklarını derecelendirdiğimizde “tamamen katılıyorum” (4,21-5,00) ibaresi ile çoğunluğun benzer bir fikre sahip olduğunu söyleyebiliriz. Ulusoy’un çalışmasında belirttiği gibi, tarih derslerinde konuyu desteklemek amacıyla çeşitli materyallerin kullanılması konusunda eksiklikler vardır. Oysa tarih derslerinde kullanılacak birçok materyal mevcuttur. Sadece ders kitabının kullanılması dersi sıkıcı hale getirebilir ve öğrencilerin ilgisini çekecek ve konuyu pekiştirmelerini sağlayacak diğer öğretim materyallerinden de faydalanılmamasına sebep olabilir. Oysa teknolojinin gelişmesiyle hemen her çeşit materyalin mevcut olduğu günümüzde bu materyalin kullanılması artık bir ihtiyaç değil zorunluluktur (Ulusoy, 2009: 423).

Bulgulara göre Sosyal Bilgiler Öğretmen adaylarının tarih derslerinin işlenişine yönelik görüşleri konusunda en az katıldıkları görüşler; *“tarih dersi anlatımında öğretmenlerin kullandıkları yöntemler yeterlidir”* ($\bar{x}=2,22$), *“okul ve sınıflardaki fiziki ortam tarih dersinin işlenmesi için yeterlidir”* ($\bar{x}=2,34$), *“tüm öğretim basamaklarında rahatlıkla kullanılacak bir tarih öğretim yöntemi vardır”* ($\bar{x}=3,28$). *“Tarih dersi anlatımında öğretmenlerin kullandıkları yöntemler yeterlidir”, “okul ve sınıflardaki fiziki ortam tarih dersinin işlenmesi için yeterlidir”* maddesi *“katılmıyorum”* (1,81-2,60) dur. *“Tüm öğretim basamaklarına rahatlıkla kullanılacak bir tarih öğretim yöntemi vardır”* maddesi ise *“kararsızım”* (2,61-3,40) ibaresi ile karşılaşılır. Bu bulgulara dayanarak söz konusu öğrencilerin tarih dersine yönelik anlatım yöntemleri, derslerin işlendiği sınıfların fiziki şartları ve tüm öğretim basamaklarında kullanılacak tarih öğretim yöntemlerine karşı olumsuz bir bakış açısına sahip olduğunu ifade edebiliriz. “Öğrenciler tarafından en çok eleştirilen konuların başında tarih dersinde kullanılan yöntem ve teknikler gelmektedir. Öğrencileri ezbere zorlamadan, farklı yöntem ve tekniklerle tarih dersinin öğretilmesi ve öğrenilenlerin kalıcı olması sağlanacak yöntemlerin kullanılması gerekmektedir. Sadece anlatım yöntemi, hem öğretmene hem de öğrenciye çok fazla bir etkinlik kazandırmaz. Anlatım yöntemi klasik bir yöntem olarak hala geçerliliğini korumaktadır. Öğretmen aktif öğrenci pasif durumdadır. Öğretmen veren öğrenci alan, öğrenci not tutan, öğretmen özet çıkaran ve yazdıran konumundadır. Öğretmenler öğrencileri sözlüye kaldırıp soru sormakta, böylece öğrencinin aktif olacağı sanılmaktadır. Ancak çeşitli yöntem ve teknikleri kullanacak ve uygulayacak olan öğretmenler bu konuda gayret göstermezse yapılan öneri ve elde edilen

bulgular bir işe yaramaz”(Ulusoy, 2009: 431). Çadircı'ya göre; sağlıklı bir tarih eğitimi verilirse kişinin şahsiyetinin oluşmasına önemli bir katkı sağlanmış olunur. Ancak uygulamada böyle bir durumun zor olduğunu, çünkü birçok bilginin neden ve sonuç ilişkisi kurulmadan öğrenciye aktarıldığını, öğrencilerinde bu bilgileri ezberleyerek, notunu almanın hesabını yaptığı, olayları yorumlamadığı için kişiliğine çok fazla bir katkı sağlanamadığını belirtmiştir (Fatsa, 1989).

Araştırmada öğrencilerin *“tarih derslerini benimseyememelerinin nedeni eğitim sistemindeki aksaklıklardır”* maddesine ($x=3,60$) oranında katılım söz konusudur. Öğrenciler, *“tarih dersleri sadece ezberden ibarettir”* maddesine ($x=3,39$) oranında katılım göstermişlerdir. Bulgulara göre tarih derslerinin işlenişinde söz konusu dersin öğrencilere benimsetilememesindeki en önemli sıkıntı eğitim sisteminin kendisinde görülmektedir. Bu oranın derecelendirmesi *“katılıyorum”*($3,41-4,20$) ibaresi aralığındadır. Bu derecelendirmeye göre öğrencilerin büyük çoğunluğu eğitim sistemini bir sorun olarak değerlendirmektedir diyebiliriz. Bunun yanı sıra *“tarih dersleri sadece ezberden ibarettir”* maddesi *“kararsızım”* ($2,61-3,40$) ibaresidir. Ne yazık ki *“tarih konularının ezberlenerek öğrenilebileceği gibi yanlış bir yargı genelleşmiştir. Ancak, öğretim yöntem ve tekniklerindeki yeni yaklaşımlar, tarih öğretimine bambaşka bir çehre kazandırma çabasıdır. Belirlenmiş hedef ve davranışların ya da öğrenci kazanımlarının, uygun yöntem ve tekniklerle öğrencilere öğretilmeye çalışılması, tarih konularının öğretiminde bahsedilen olumsuzlukları çözeceği yönünde anlaşılmaktadır”*(Şimşek, 2006: 188).

Çalışmadaki tarih derslerinin öğrenciye etki ve faydalarına yönelik maddelere baktığımızda; *“tarih öğretimi, milli bilinci uyandırır ve vatan sevgisini ortaya çıkarır”* ($x=3,93$), *“tarih eğitimi insanın hayal gücünü geliştirir”* ($x=3,68$), *“tarih öğretimi bireye ahlak eğitimi de verir”* ($x=3,69$), *“tarih öğretimi eleştirel düşünmeyi geliştirir”* ($x=4,08$), *“tarih eğitimi öğrenciye, başkalarının başarılarından ve başarısızlıklarından ders çıkarma şansı verir”* ($x=4,13$) ve *“tarih dersi neyin iyi neyin kötü, neyin doğru ya da yanlış olduğunu gösteren öğretici birçok örnek içerir”* maddesine katılım ($x=4,04$) oranındadır. Bu katılım oranlarına göre *“tarih öğretimi, milli bilinci uyandırır ve vatan sevgisini ortaya çıkarır”*, *“tarih öğretimi eleştirel düşünmeyi geliştirir”*, *“tarih eğitimi öğrenciye, başkalarının başarılarından ve başarısızlıklarından ders çıkarma şansı verir”* maddesi ve *“tarih dersi neyin iyi neyin kötü, neyin doğru ya da yanlış olduğunu gösteren öğretici birçok örnek içerir”* maddesi *“tamamen katılıyorum”* ($4,21-$

5,00) şeklinde ifade edilmiştir. “Tarih eğitimi insanın hayal gücünü geliştirir” maddesi ile “tarih öğretimi bireye ahlak eğitimi de verir” maddesi “katılıyorum” (3,41-4,20) şeklinde derecelendirilmiştir. Bu bulgulara dayanarak öğrencilerin büyük bir kısmının tarih dersinin öğrenci üzerindeki etki ve faydasına inandıkları söylenebilir.

Araştırmada öğrencilerin tarih eğitim ve öğretiminin daha etkili olması için kullanılacak materyal çeşitliliği ile ilgili görüşlerine bakıldığında; öğrenciler, “tarih derslerine uygun materyaller kullanarak öğrencinin öğrenme isteği artar” maddesine en yüksek düzeyde ($\bar{x}=4,37$) katılım gösterilmiştir. Dersin öğrenci tarafından öğrenilmesine yönelik olan bu çözüm önerisi, “tamamen katılıyorum” (4,21-5,00) dur. Buradan hareketle öğrencilerin materyal kullanımının derse yönelik öğrenme isteğini artırdığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra “kullanılan materyaller öğrenmeyi somut hale getirir” maddesine katılım oranı ($\bar{x}=4,36$), “tarih derslerinin araç gereçlerle (projektör, harita, atlas, materyal) daha etkili işleneceğini düşünüyorum” maddesine katılım oranı ($\bar{x}=4,33$), “tarih derslerinin anlatılmasında tarihsel romanlar ve belgeseller kalıcılığı artırır” maddesine katılım oranı ($\bar{x}=4,32$), “tarih derslerinde kullanılan araç ve gereçler öğrencinin dikkatini çeker ve dikkatlerinin uyanık tutulmasıyla öğrenme gerçekleşir” maddesine katılım oranı ($\bar{x}=4,29$), “tarih derslerinde materyal kullanımı öğrencilerin gelişim düzeylerine katkıda bulunur” maddesine katılım oranı ($\bar{x}=4,27$), “teknolojik aletlerin (bilgisayar, projeksiyon) kullanılmasıyla tarih derslerinin daha kalıcı hale geleceğine inanıyorum” maddesine öğrencilerin katılım oranı ($\bar{x}=4,26$) şeklinde olmuştur. Yukarıda tarih derslerinin öğrenmeyi daha etkili ve somut hale getirecek olan materyal kullanımına yönelik çözüm önerileri “tamamen katılıyorum” (4,21-5,00) derecesine denk gelir. “Bu bulgulardan yola çıkarak, görsel materyal kullanımı aktif ve katılımcı eğitimi artıracığı gibi tarih öğretiminin içerisine görsel materyal kullanımının girmesi tarihi soyutluktan kurtarmakta ve ona somut bir anlam kazandırmaktadır” (Aktekin ve Çoban, 2012: 143).

“Ders kitaplarında ve kaynaklarında görselliğe daha fazla yer verilmelidir” maddesine en yüksek düzeyde katılım ($\bar{x}=4,20$) oranındadır. “Tarih öğretimi için gazete küpürlerinin kullanımı öğrencilerde öğrenmeye karşı istek meydana getirebilir” maddesine katılım oranı ($\bar{x}=4,03$), “öğretim tekniklerinin yetersiz kaldığı durumlarda materyaller rahatlıkla kullanılabilir” maddesine katılım ($\bar{x}=4,02$) oranındadır. Bunun yanı sıra “tarih öğretiminde görsel materyal olarak gazeteleri kullanmak kişilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirir” maddesine

en düşük düzeyde ($\bar{x} = 3,99$) katılım oranı göstermişlerdir. Tarih derslerinin daha etkili ve kalıcı olmasına ve çözüm önerilerine yönelik değerlendirmede “katılıyorum” (3,41-4,20) derecesine denk gelmesi öğrencilerin görsel materyal kullanımına ne kadar ilgili ve istekli olduklarını da göstermektedir. Ulusoy’un da çalışmasında belirtmiş olduğu gibi öğrencilerin büyük bir bölümü tarih dersinde sadece ders kitabının kullanılmasından çok çeşitli öğretim materyallerinin kullanılmasına evet yönünde fikrin belirtmesi (Ulusoy, 2009: 423) bizim çalışmamızdaki tespitleri desteklemektedir. Ayrıca derslerde “harita, küre, atlas tarih dersinde olmazsa olmaz materyallerin başında gelmektedir. Bu sebeple öğretmenlerimiz bu materyalleri mutlaka öğrencilerle buluşturmalıdır. Tarih atlasları her hangi bir devirde bir milletin veya bir devletin yayılış sahasını, akın veya çekiliş yollarını bir bakışta göstermek, sınır komşuluklarını canlandırmak içindir”(Engin, 1952: 432). Görüldüğü üzere tarihi olayların mekân ve coğrafya ile ilişkilendirilmesi açısından atlas kullanımı son derece önemlidir.

Araştırmada tarih eğitim ve öğretiminde tarihi roman ve hikâyelere yönelik öğrenci görüşlerinde, “üniversitelerde tarihsel hikâyelerle ilgili seçmeli derslere yer verilmesinin faydalı olacağını düşünüyorum” maddesine en yüksek düzeyde katılım ($\bar{x} = 4,08$) oranında olmuştur. Bu çerçevede ayrıca “tarihsel hikâyeler ilgi çekicidir” ($\bar{x} = 4,06$), “öğretmenlerin öğrencilere tarihi roman okutturması öğrencilerin tarihi anlamasında etkilidir” ($\bar{x} = 3,98$), “tarihsel hikâyeleri okumak, tarih derslerinde başarılı olmaya katkı sağlar” maddesine katılım ($\bar{x} = 3,97$) oranıdır. Bunlardan yola çıkarak tarih derslerinin tarihi roman ve hikâyeler ile işlenerek anlatılması, öğrencilerin dersi daha iyi anlamalarına ve dikkatle dinlemelerini sağlar değerlendirilmesi yapılabilir. Bu çözüm önerisinin “katılıyorum” (3,41-4,20) ibaresine karşılık gelmesi öğrencilerin tarihi hikâyelere karşı ilgili olduğu tespiti yapılabilir. Bu değerlendirmenin aksine öğrencilerin bir kesimi, “tarihsel hikâyelerin verdiği bilgi güvenilirmez olduğu için tarihi hikâyeler okunmamalıdır” maddesine katılım ($\bar{x} = 3,71$) oranında olmuştur.

Araştırmada “tarih derslerinde kültürel konuların siyasal konular kadar yer almasını isterim” maddesine katılım ($\bar{x} = 3,97$) oranındadır. “Tarih derslerinde aktif öğrenme yöntemi kullanılmalıdır” maddesine katılım ($\bar{x} = 3,90$) oranındadır. Bu çözüm önerisinin dengi “katılıyorum” (3,41-4,20) ibaresidir. “Tarih derslerinde tarih gezileri öğretime kalıcılık sağlar” maddesine katılım ($\bar{x} = 4,58$) oranında olmuştur. Bu çözüm önerisinin “tamamen katılıyorum” (4,21-5,00) derecesine denk gelir. Bu bulgulara dayanarak

öğrencilerin tarih derslerinin ağırlıklı olarak siyasi tarih üzerinden anlatılmasına pek sıcak bakmadıkları bu nedenle de tarihi mekân gezilerine ve kültürel konulara daha merak ve ilgi duyduklarını söyleyebiliriz. Öner'in çalışmasında yer aldığı gibi öğrencilerin tarihi mekân algılarını geliştirmek için kullanılabilecek en etkili öğretim yöntemi gezi-gözlem yöntemidir. Bu amaçla tarihi mekânlar tarih eğitimin önemli bir parçası haline getirilmesi ve buralardan bir eğitim ortamı olarak yararlanılması birçok açıdan fayda sağlayacaktır (Öner, 2015: 95-96).

Sonuç ve Öneriler

Çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarih derslerinin işlenişine yönelik görüşlerini belirleyebilmek amacıyla araştırmacılarla anket geliştirilmiştir. Hazırlanan anket, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Muallim Rıfat Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliğinde öğrenim gören 200 öğretmen adayına uygulanmıştır. Uygulanmış olan ankette cinsiyet ayırımına gitmeden sadece öğretmen adayların tarih derslerinin işlenişine yönelik bakış açılarını ortaya koymak amaçlanmıştır.

Çalışmada elde edilen sonuçlar aslında diğer yazarların da üzerinde önemle durduğu konulardır. Çözüm önerilerimiz de benzer çalışmalardaki önerilerle paralellik göstermektedir. Ülkemizin çeşitli bölge ve yörelerinde yapılmış çalışmalarda birbirine yakın sonuçlar çıktığına göre tarih derslerine yönelik problemler ülkesel çaptadır. Getirilen o kadar çözüm önerilerinin uygulanmaması/uygulanamaması ise problemin en dramatik yanıdır. Bazen öğretmenin yeteri kadar özverili olmaması, bazen fiziki ortamdan kaynaklanan problemler, bazen teknolojinin yetersizliği ve en acısı ise çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerinin yetersizliği sebebiyle tarih ezbere kaydırılmakta ve sıkıcı hale getirilmektedir.

Öğrencilerin tarihin önemini, amacını yani niçin tarih öğrendiğini kavrayamaması ya da ona kavratılmaması yanında tarih derslerinin öğrencinin pasif bir konuma itilerek öğretmen anlatımı ve ders kitabı temelli işlenmesi, ayrıntılara ve ezbere dayanması, siyasi ve askeri olaylara ağırlık vererek toplumsal tarihi dışlaması, öğrencinin yaşamundan ve bugününden kopuk olması, çağdaş tarihe yer vermemesi, tarih alanındaki çağdaş değer ve yeni yaklaşımların gerisinde kalması, kendi coğrafyası içine dönük olması, tarih öğretmenin yanlış tutum ve davranışları, ideolojik yaklaşımlar vs. yıllardan beri birçok tarihçi ve eğitimci tarafından sıklıkla dile getirilmiştir (Kaya ve Demirel, 2008: 163).

Tarih derslerinin daha kalıcı, etkili ve dikkat çekici olmasına yönelik yöneltilen sorularda bu amaçlara ulaşabilmek amacıyla tarih derslerinin klasik anlatım tekniğinin ötesine geçip, günümüz teknolojisi ve çeşitli materyallerle zenginleştirilerek hem görsel hem işitsel duyuları içine alarak monotonluktan çıkarılması öğrencilerin genel talepleri arasında yer almaktadır.

Tarih derslerinde tarihi konuların siyasi ağırlık olarak derslerde anlatılması öğrencilerin dikkatlerinin dağılmasına ve dersi çok sıkıcı bulmalarına neden olmaktadır. Bu nedenle tarih derslerinin daha sevilir ve ilgi duyulur bir hale getirilebilmesi için tarih konularına kültürel konular da serpiştirilmelidir. Bunun yanı sıra sistemli bir şekilde tarih gezilerinin yapılması, mekanlar hakkında öğrencilerin araştırmaya teşvikleri sağlanmalıdır. Tüm bunlarla birlikte tarihi roman ve hikayeler de ders içerisinde konu anlatımlarında yer almalıdır.

Tarih derslerinin, asıl amacına hizmet edebilir şekilde öğrenci tarafından öğrenilmesi ve sevilmesi için yapılması gereken en önemli işlerden biri müfredatın yeniden günümüz koşul ve şartlarına uygun hale getirilmesidir. Bu yapılmadığı takdirde oldukça yoğun ve ağır görülen tarih konuları öğrenci ve öğretmen adayları için sıkıcı, monoton bir ders olarak görülmeye devam edecektir.

KAYNAKÇA

- Aktekin, S. - Çoban, Z., "Tarih Derslerinde Tarihi Film ve Dizilerin Kullanımına İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri: Trabzon Örneği", *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 13, 2012, s. 141-160.
- Aslan, E. - Akçalı, A.A., "Kimlik Sunumu Olarak Tarih Eğitimi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 2012, s. 125-132.
- Bal, M.S., "Türkiye'de Tarih Öğretiminin Sorunları ve Çözüm Yolları Konusunda Öğretmen Adayı ve Öğretmen Görüşlerinin Karşılaştırılması", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 2011, 371-387.
- Bohner, G. - Wänke, M., *Attitudes and Attitude Change*, Hove: (UK) Psychology Press, 2002.
- Büyüköztürk, Ş., *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Pegem A Yayıncılık (7. Baskı), Ankara, 2002.
- Çapa, M., "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Tarih Öğretimi", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 2002, s. 29-30, 39-55.
- Demircioğlu, İ., "Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye'de Tarih Öğretiminin Genel Amaçlarının Karşılaştırılmalı Bir Değerlendirmesi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 2006, s. 133-146.
- DeVellis, R. F., *Scale Development: Theory and Applications*, Newbury Park, Calif: Sage, 1991.
- Engin, M.Ö., "Tarihi Sevenlere Yardım", *Yeni Ufuklar Dergisi*, 3(1), 1952, s. 417-434.
- Ertuna, Y. - Budak, F.M., "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Tarih Kavramına İlişkin Algıların Mecazlar/Metaforlar Yardımıyla Analizi", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 2013, s. 609-642.
- Fatsa, M., "Türkiye'de Tarih Öğretimi Üzerine Konuşmalar (Doç. Dr. Musa Çadircı İle Yapılan Röportaj)", *İlim ve Sanat*, 24, 1989.
- Kaya, R. - Demirel, M., "Lise 3. Sınıf Öğrencilerinin Tarih Derslerindeki İlgi Alanları (Erzurum Örneği)", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 2008, s. 163-177.
- Köken, N., *Cumhuriyet Dönemi Tarih Anlayışları ve Tarih Eğitimi (1923-1960)*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü Basılmamış Doktora Tezi, Isparta, 2002.

- Kuzgun, M.H. - Tangülü, Z., "19. Yüzyılın Sonları 20.Yüzyılın Başlarında Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Eğitim Anlayışına Amerikalı Misyonerlerin Yaklaşımı", *Asia Minor Studies*, 1(1), 2013, s. 137-155.
- Oruç, Ş. - Liman, E., "Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Kullanılan Harita ve Şekiller Üzerine Bir Değerlendirme", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 2002, s. 145-159.
- Öner, G., "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Okul Dışı Öğretimine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi", *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 4(1), 2015, s. 89-121.
- Reid, N., "Thoughts On Attitude Measurement", *Research in Science & Technological Education*, 24(1), 2006, s. 3-27.
- Safran, M., "Türk Tarihi Öğretimi ve Meseleleri", *Türkler Ansiklopedisi*, 17, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.
- Şimşek, A., "İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Tarihsel Hikayeye Yönelik Öğrenci Görüşleri", *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 2006, s. 187-202.
- , "Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Tarih Öğretimine İlişkin Tutumları", *International Online Journal Of Educational Sciences*, 2(1), 2010, s. 181-203.
- Tavşancıl, E., *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS İle Veri Analizi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2002.
- Tezbaşaran, A. A., *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*, , Türk Psikologlar Derneği Yayınları (İkinci Baskı), Ankara, 1997.
- Topkaya, Y. - Akdağ, H., "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Suriyeli Sığınmacılar Hakkındaki Görüşleri (Kilis 7 Aralık Üniversitesi Örneği)", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 2016, s. 767-778.
- Ulusoy, K., "Lise Öğrencilerinin Tarih Dersinin İşlenişi İle İlgili Düşünceleri (Ankara Örneği)", *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 2009, s. 417-443.
- Yahşi, İ. - Keleş, H., "Tarih Öğretiminde Gazete Kullanımının Çok Perspektifliğe Etkisi", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(2), 2013, s. 693-710.